

DE WATER

WATERBELEID EN -BEHEER IN UITVOERING, MAART 2005, NUMMER 105

NIEUWS, ACHTERGRONDEN, MENINGEN

- 3** Zoet-zoutherstel eindelijk op de agenda
- 7** Bevers, ambassadeurs van natuurlijke oevers
- 12** Woningbouw maakt kustuitbreiding betaalbaar
- 14** Nederland kan veel doen voor Atjeh

COLOFON

DE WATER is een uitgave van het Directoraat-Generaal Water van het ministerie van Verkeer en Waterstaat en van de uitvoeringsorganisatie Nationaal Bestuursakkoord Water (IPO, VNG, Unie van Waterschappen en de ministeries van V&W, VROM en LNV). Het magazine geeft nieuws, achtergronden en meningen over het actuele waterbeleid en de uitvoering daarvan en bericht over activiteiten in het kader van

De in dit blad gepubliceerde meningen weerspiegelen niet noodzakelijkerwijs het beleid van de hierboven genoemde organisaties. Geheel of gedeeltelijk overnemen van artikelen uit De Water is toegestaan, mits met bronvermelding.

REDACTIE:

Redactie: Rob Bijnsdorp (BCP), Ine Bruijns (BCP), Henri Cormont (fotoredactie, AGI), Kees Poot (DWW), Saskia Ras (DGW), Karin Teunissen (RIZA), Maartje Thijssen (waterschap Brabantse Delta), Inka Vogelaar (Unie van Waterschappen), Wim van Wijk (BCP).

FOTOGRAFIE:

Rijkswaterstaat, AGI (tenzij anders vermeld).

BASISONTWERP:

Eindeloos, Den Haag.

DTP:

Eurostaq, Amsterdam.

DRUK:

Antilope, Lier (België).

REDACTIE- EN ABONNEMENTENADMINISTRATIE:

Bijnsdorp Communicatie Projecten (BCP), postbus 194, 1000 AD Amsterdam.
Telefoon: (020) 320 82 60, e-mail: info@bcp.nl.

ISSN: 0926-3462.

Dit magazine is gedrukt op chloorvrij papier.

Onderzoek naar informatie- en communicatiebehoefte bestuurders

De kerngroep Communicatie van het Landelijk Bestuurlijk Overleg Water (LBOW) wil meer inzicht krijgen in de informatie- en communicatiebehoefte van bestuurders over WB21 en de Kaderrichtlijn Water. In maart en april krijgen bestuurders en volksvertegenwoordigers bij het rijk, waterschappen, provincies en gemeenten hierover vragen voorgelegd. Op basis van de uitkomsten kan de kerngroep

Communicatie haar activiteiten prioriteren en aanscherpen. Vóór de zomer komen de eerste resultaten beschikbaar; de conclusies worden verwacht in het LBOW van september 2005.

MEER INFORMATIE:

Laura van Breen

DG-Water

laura.van.breen@minvenw.nl

Waterprojecten passen in programma Leren voor duurzame ontwikkeling

Een van de pijlers in het nationale programma Leren voor Duurzame Ontwikkeling is de 'lerende samenleving', waarin het accent ligt op besluitvormingsprocessen. Projecten waarin deelnemers samen duurzaamheidsaspecten uitwerken, komen voor subsidie in aanmerking. Dat kunnen bijvoorbeeld projecten zijn rond water en ruimtelijke ordening. De provincies zijn verantwoordelijk voor het toewijzen van de projectsubsidies.

Het programma Leren voor Duurzame Ontwikkeling, dat loopt van 2004-2007, is de opvolger van het programma Leren voor Duurzaamheid. De eindevaluatie daarvan viel zo gunstig uit, dat tot een vervolg is besloten. In het Noorden hebben de drie provincies vorig jaar aangegeven hoe ze samen het nationale programma willen invullen. Ze krijgen van het rijk ieder 112.000 euro per jaar voor de uitvoering van projecten, onder voorwaarde dat ze ook zelf een financiële bijdrage leveren.

Catrien Scholten van de provincie Drenthe, een van de drie noordelijke coördinatoren, vertelt aan wat voor type projecten bij het thema water valt te denken: 'De wateropgave dwingt gemeenten en waterschappen plekken te zoeken voor waterberging. Daar spelen veel belangen mee. Ik kan me een project voorstellen, waarbij alle partijen ideeën uitwisselen, alternatieven op een rij zetten en al pratend een balans zoeken tussen ecologische, economische en sociale aspecten.' Onder het vorige programma zijn zo bijvoorbeeld in Friesland voor de gemeenten Sneek, Wolvega, Bolsward, Menaldumadeel en Heerenveen duurzame stedelijke waterplannen opgesteld. Daarbij is niet alleen de samenwerking tussen gemeenten en waterschappen verbeterd, maar heeft ook de participatie van burgers en belangengroepen veel aandacht gekregen. Inmiddels is met de officiële werving van nieuwe projecten begonnen. In april of mei kunnen de goedgekeurde projecten van start gaan.

MEER INFORMATIE:**Noordelijke provincies:**

Catrien Scholten, Provincie Drenthe, tel. (0592) 36 57 26, c.scholten@drenthe.nl

Guus Hoen, Provincie Groningen, tel. (050) 316 49 64, a.m.a.hoen@provinciegroningen.nl

Martijn Iping, Provincie Fryslân, tel. (058) 292 55 46, m.iping@fryslan.nl

Overige provincies:

Harm Blanken, Programmabureau Leren voor Duurzame Ontwikkeling, tel. (0655) 194 198, h.blanken@senternovem.nl

GRATIS ABONNEMENT OP DE WATER

U wilt op de hoogte worden gehouden van ontwikkelingen in het waterbeleid en -beheer en de campagne Nederland leeft met water? Vul dan de bon in voor een gratis abonnement en stuur deze gefrankeerd naar: De Water, postbus 194, 1000 AD Amsterdam. U kunt de gegevens ook per e-mail sturen naar: info@bcp.nl

BEDRIJF/INSTELLING

AFDELING

NAAM

ADRES

POSTCODE EN WOONPLAATS

E-MAILADRES

Herstel van zoet-zoutovergangen eindelijk op nationale agenda

Op verschillende plaatsen in Nederland lopen initiatieven om de natuurlijke overgangen tussen land en zee te herstellen. Het Platform Herstel zoet-zoutovergangen heeft hierbij een stimulerende en coördinerende rol. Zoet-zouterherstel heeft vorig jaar een plaats gekregen in de Agenda Vitaal Platteland. Deze agenda vormt de basis voor nationale onderzoeks- en uitvoeringsprogramma's. Een sprekend zoet-zoutproject ligt aan de Friese Waddenzeekust, waar tussen Zwarte Haan en Holwerd de natuurlijke overgang van de zee naar het land over een lengte van zo'n 23 km wordt hersteld.

'De zoet-zoutproblematiek is behoorlijk complex', vindt Joost Backx (RIZA), voorzitter van het Platform Herstel zoet-zoutovergangen. 'Veel natuurgebieden langs de kust en in Zuidwest-Nederland zijn in het verleden verloren gegaan door de aanleg van dijken, door inpoldering en door aanpassing van de natuurlijke waterhuishouding ten behoeve van veiligheid, landbouw en drinkwatervoorziening. Van het oorspronkelijke areaal schorren, slikken, platen en getijdenwater is de afgelopen vijftig jaar bijna de helft verdwenen. Willen we deze ingrepen ongedaan maken, dan moeten we altijd een afweging maken tussen landbouw, natuur, waterwinning en veiligheid. Het lastige daarbij is om aan te geven wat de winst is van een herstelde zoet-

zoutovergang. Hoe kunnen we deze vaststellen? Toch zullen we anders met zout water moeten omgaan. Door zeespiegelstijging neemt de zoute kwel waarschijnlijk toe. Ook bij dynamisch kustbeheer zal de zoute invloed groter worden', meent Backx.

Platform zoet-zout

Hij vervolgt: 'Het herstel van zoet-zoutovergangen was lange tijd een vergeten vakgebied. In de jaren negentig hebben we een literatuurstudie uitgevoerd naar de beschikbare kennis over zoet-zouterherstel. De conclusie was dat er wel activiteiten liepen op het gebied van ontpoldering en kwelderontwikkeling, maar dat deze nog versnipperd

waren en dat er weinig informatie werd uitgewisseld. Daarnaast ontbrak veel kennis over de effecten van de verschillende ingrepen. Daarom hebben RIZA en RIKZ eind jaren negentig het Platform Herstel zoet-zoutovergangen opgericht. Het doel is om ervaringen met de uitvoering van zoet-zoutprojecten uit te wisselen. Daarnaast wil het platform de kennisontwikkeling op het gebied van zoet-zoutovergangen bevorderen en de doelstellingen en programmering van verschillende projecten op elkaar afstemmen', aldus Backx. 'Door onze krachten te bundelen kunnen we versnippering en dubbelingen voorkomen.'

De werkzaamheden van het platform bestaan uit het organiseren van bijeenkomsten, het uitbrengen van een zoet-zoutcourant en het onderhouden van een website. Backx: 'Het platform bestaat uit een groep enthousiaste mensen die afkomstig zijn van de ministeries van V&W en LNV, provincies, waterschappen, natuurbeschermingsorganisaties en de onderzoekswereld. De ledenlijst telt meer dan 150 namen.'

Dat het platform leeft, bevestigt de hoge opkomst op de platformdagen. Zij worden twee maal per jaar georganiseerd en trekken telkens zo'n zestig deelnemers. 'Het platform is bij uitstek een podium om elkaar te ontmoeten', vindt Backx. De leiding van het platform ligt bij het RIZA en RIKZ en bestaat uit mensen die in verschillende zoet-zoutprojecten en -programma's actief zijn. Zo kunnen zij het belang van zout-zoutherstel op meerdere fronten behartigen. Zelf is Backx nauw betrokken bij de Kier in het Haringvliet, waar hij trekker is van de werkgroep 'Ecologie'.

Beleidsnotitie herstel zoet-zoutovergangen

Het platform heeft meegewerkt aan een interdepartementale beleidsnotitie die tot doel had te komen tot nationale prioriteitstelling voor het herstel van zoet-zoutovergangen. En met succes: het gedachtegoed is nu opgenomen in de Agenda Vitaal Platteland van het ministerie van LNV. De agenda geeft, in combinatie met het Meerjarenprogramma Vitaal Platteland, een overzicht van de inzet van de minis-

teries van LNV, VROM en V&W voor het platteland, onder andere rond het thema water. Daar hoort dus ook het herstel van zoet-zoutovergangen bij.

Backx: 'We hebben in de nota uitgangspunten gehanteerd die aansluiten op de beleidsdiscussies, zoals de koppeling met investeringen in veiligheid, het nastreven van samenhang tussen de Ecologische Hoofdstructuur en de Vogel- en Habitatrichtlijnen en het streven naar één zoet-zoutovergang per stroomgebied. De nota zet in op het behoud en versterken van de natuurlijkheid van bestaande overgangswateren, zoals de Eems en de Westerschelde, en op het herstel van verbindingen die zijn afgesloten in waterbekkens in Zeeland en de Zuid-Hollandse Delta, denk aan de Kier in het Haringvliet en aan het Volkerak. Ook het bevorderen van de aanleg van vispassages, al dan niet gecombineerd met een extra spuicapaciteit zoals in de Afsluitdijk, en de kwelderontwikkeling in Noord-Nederland staan op de agenda. Dit laatste wordt ook wel het ontwikkelen van de "gouden randen langs het Wad" genoemd.'

Noard-Fryslân Bûtendyks

Eén van de gouden randen langs het wad ligt in Friesland. Dit is het domein van It Fryske Gea, provinciale vereniging voor natuurbescherming. 'Als alles gaat zoals we hopen, is dit gebied straks één van de grootste aaneengesloten zoute kwelders van heel Europa', vertelt Henk de Vries, hoofd Planning en Onderzoek van It Fryske Gea. 'In het verleden zijn kwelders verdwenen doordat ze zijn ingepolderd achter veilige zeedijken. Maar ook is areaal kwelder afgenomen door de aanleg van zomerdijken, dat zijn lagere dijken die in buitendijks gebied zijn aangelegd om daar 's zomers landbouw te kunnen bedrijven. We komen steeds meer tot de ontdekking, ook internationaal gezien, dat kwelders een belangrijke natuurwaarde hebben. Ze herbergen verschillende soorten zeldzame planten, vormen een leefgebied voor vlinders, kleine zoogdieren en vogels en zijn als rust- en foerageergebied een onmisbare schakel in de route van trekvogels. Niet voor niets is het buitendijkse

gebied van de Waddenzeekust als kerngebied aangewezen in de Ecologische Hoofdstructuur. Daarom willen we graag de kwelders terug.'

Een groot deel van de kwelders kan worden hersteld door 'uitpoldering' van de zomerpolders. 'Dit gebeurt door de meest zeewaarts gelegen zomerdijk door te steken', verklaart De Vries. 'Het zeewater kan zo bij vloed het gebied achter de zomerdijk instromen, waardoor op de lange termijn weer kwelders zullen ontstaan. De uitpoldering gaat dus niet om ingrepen in de winterdijk; deze blijft onaangetroefd. De veiligheid van het land staat uiteraard voorop.'

Noarderleach

Er is nog weinig ervaring met kwelderontwikkeling door ontpolderingen. Daarom voert It Fryske Gea in het deelgebied de Noarderleach eerst een proef uit. Hier is 135 ha ingericht als proefgebied. De zomerdijk is op drie plekken doorgestoken, waardoor het water bij hoog tij de zomerpolders kan bereiken. De rechte sloten in deze polders zijn gedempt en vervangen door drie nieuwe slenken die door de polders slingeren. Ze zorgen voor extra variatie in het gebied door de hoogte- en stromingsverschillen. Bij regelmatige overstroming van de polder zal het zeewater telkens een laagje slib achterlaten. Dit laagje vormt uiteindelijk de nieuwe kwelder. Het gebied wordt van maart tot oktober begraaasd door koeien en paarden. Als de vloed opkomt, kunnen deze beesten zich terugtrekken naar een verder landinwaarts gelegen tweede zomerdijk of op zogenaamde dobben, veedrinkplaatsen die door een kade zijn omgeven en die in verbinding staan met de tweede zomerdijk.

It Fryske Gea volgt nauwlettend welke veranderingen er optreden na het doorsteken van de zomerdijk in 2001. De Vries: 'Dit doen wij niet alleen. Wij hebben hulp van instanties zoals Alterra, de Rijksuniversiteit Groningen en een adviesbureau, en van vrijwilligers die bijvoorbeeld de vogeltellingen voor hun rekening nemen. We onderzoeken verschillende veranderingen, zoals de mate van opslibbing. Daarnaast meten we hoe snel de bodem verzilt. Verder monitoren we de vegetatie en de vogelstand en gaan we na wat de invloed van begrazing is op de vestiging, het voorkomen en de diversiteit van de vegetatie.'

Resultaten

Hoewel de eindresultaten van het onderzoek op zijn vroegst in 2006 worden verwacht, zijn er nu al enkele conclusies te trekken. 'De ecologische schok direct na het doorsteken van de zomerdijk viel mee', meent De Vries. 'Er was een geleidelijke overgang van de zoete naar de zoute situatie. Maar nu ontwikkelt het gebied zich duidelijk tot een zoute kwelder, getuige de vestiging van zeekraal en zeeaster.' Niet alleen bij de vegetatie zijn veranderingen waargenomen. 'Er is ook een duidelijke verandering gevonden in de vogelpopulatie', vertelt De Vries. 'Het jaar na het doorsteken van de zomerdijken waren er in het proefgebied minder broedende vogelsoorten zoals de Kievit en de kluut. Maar in 2003 was er al weer een toename te zien van scholeksters, kluten en veldleeuweriken. In de winter zijn er vooral veel brandganzen en rotganzen.' Beide ganzensoorten zijn rodelijstsoorten en Habitatrichtlijnsoorten.

'De hoeveelheid brandganzen die we hier tellen, maakt eenderde deel uit van de wereldpopulatie. Dat leverde trouwens wel vraagtekens op bij de landbouwers, die bang waren dat de druk van de ganzen op hun gewassen zou toenemen. Gelukkig zien we dat niet gebeuren, doordat er voldoende alternatieve begrazingsmogelijkheden in het natuurgebied zijn. Maar deze alternatieven zijn wel een belangrijke voorwaarde. Daarom kunnen we nu al concluderen dat we het gebied in kleine delen moeten verkwelderen en het ene gebied pas moeten ontpolderen als het andere klaar is.'

Deelname aan het Platform zoet-zouterherstel is voor De Vries vanzelfsprekend. Hij deelt de resultaten van zijn project graag met belangstellenden. 'Je inspireert en stimuleert elkaar daarmee' is zijn devies.

Prioritering op stroomgebiedsniveau

Backx kijkt tevreden terug op de bereikte resultaten van het Platform Herstel zoet-zoutovergangen. Het onderwerp leeft duidelijk en wint aan belang. Het opnemen van het gedachtegoed van het platform in de Agenda Vitaal Platteland getuigt daarvan. Hoewel het Meerjarenprogramma Vitaal Platteland nog moet worden uitgewerkt, is het gezamenlijk opstellen van programma's een belangrijke stap voorwaarts. Backx vindt het niet alleen logisch, maar ook noodzakelijk. 'We moeten meer denken in termen van stroomgebieden. Het herstel van zoet-zoutovergangen maakt steeds meer integraal onderdeel uit van alle andere herstelmaatregelen, zoals het aanleggen van vistrappen of het hermeanderen van beken. Op stroomgebiedsniveau moet dan ook de afweging worden gemaakt welke ingreep het beste kan plaatsvinden, in overleg met alle betrokkenen.'

KT

MEER INFORMATIE:

HENK DE VRIES

Joost Backx, RIZA, j.backx@riza.rws.minvenw.nl, tel. (0320) 297 364

Henk de Vries, It Fryske Gea, h.j.de.vries@fryskegea.nl, tel. (0512) 381 448

www.zoetzout.nl

Europa komt met dochterrichtlijnen KRW

Hoogwaterbescherming gekoppeld aan KRW

De Europese Commissie gaat een richtlijn voorbereiden waarmee voor elk stroomgebied een hoogwaterbeschermingsplan is op te zetten. Ook gaat de Commissie het onderzoek naar hoogwaterbescherming coördineren.

Tijdens het laatste EU-waterdirecteurenoverleg in december in Amsterdam haalde Nederland een succesje. 'We kregen de beloning voor wat wij twee jaar eerder, in Kopenhagen, hadden aangekaart en sindsdien uitgewerkt', vertelt Bob Dekker, die Nederland in het overleg vertegenwoordigde en als voorzitter optrad. 'In Kopenhagen hadden we in het overleg over de uitvoering van de Kaderrichtlijn Water opgemerkt dat kwaliteits- en kwantiteitsaspecten niet van elkaar te scheiden zijn en dat er daarom ook aandacht moet komen voor hoogwaterbescherming.' Nederland kreeg

bijval en de opdracht het voorstel uit te werken. Tijdens het Nederlandse voorzitterschap van de EU is vervolgens op politiek niveau overeenstemming bereikt over een Europese aanpak van de hoogwaterbescherming. Het overleg van de EU-waterdirecteuren markeerde de afsluiting van dit succesvolle Nederlandse initiatief. Nu is volgens Dekker de Europese Commissie aan zet. 'Zij moet met een richtlijn komen voor het opstellen van hoogwaterbeschermingsplannen die sterk is gekoppeld aan de KRW, en voor het maken van risicokaarten. Daarnaast gaat zij het hoogwateronderzoek coördineren, opdat lidstaten van elkaar kunnen leren en ten slotte inventariseert de Commissie welke fondsen er zijn om maatregelen te kunnen bekostigen.'

MEER INFORMATIE: Bob Dekker, bob.dekker@minvenw.nl

Grondwaterrichtlijn in Europees Parlement

Het Europees Parlement behandelt deze maand het conceptvoorstel voor een nieuwe Europese grondwaterrichtlijn. Die zou er in 2006 moeten zijn, want de richtlijn is belangrijk bij het opstellen van de stroomgebiedbeheersplannen.

De Kaderrichtlijn Water eist een 'goede (chemische) toestand' van het grondwater in 2015. Maar tijdens de onderhandelingen over de KRW is niet vastgesteld hoe die moet worden bereikt. Er bestaat wel een richtlijn uit 1979 voor de bescherming van grondwater, maar die past niet goed in het KRW-systeem en is aan herziening toe. Daarom heeft de Europese Commissie in 2003 een voorstel gedaan voor een nieuwe grondwaterrichtlijn. Als voorzitter van de EU heeft Nederland vorig jaar de onderhandelingen over de nieuwe grondwaterrichtlijn geleid. Daarbij is erop gelet dat

de nieuwe richtlijn straks niet leidt tot technisch onhaalbare of disproportioneel dure maatregelen. De lidstaten krijgen ruimte om bij het opstellen van de kwaliteitsnormen rekening te houden met de regionale grondwatersituatie. Na de behandeling deze maand in het Europees parlement van het conceptvoorstel is een politiek akkoord in de Milieuraad voorzien. Het is de bedoeling dat de onderhandelingen begin 2006 worden afgerond, zodat in de stroomgebiedbeheersplannen die in 2009 klaar moeten zijn, rekening kan worden gehouden met de richtlijn.

MEER INFORMATIE:

Marieke van Nood, DG Water, tel. (070) 351 90 89, marieke.van.nood@minvenw.nl

Nederlander beseft: er kan niet meer overal worden gebouwd

Negen op de tien Nederlanders beseffen dat je niet meer overal huizen kunt bouwen. Ook zijn zij er ervan op de hoogte dat er meer vijvers en plassen worden aangelegd om (regen)water te kunnen opvangen. Uit de effectmeting van de campagne over water in de stad is verder gebleken dat minder mensen het ophogen van dijken zien als de oplossing om het land tegen overstromingen te beveiligen.

In het najaar van 2004 is het effect van de vierde fase van de campagne Nederland leeft met water onderzocht. Een belangrijke uitkomst is dat in vergelijking met andere overheidscampagnes meer mensen zich de campagne herinneren. Plus dat ze hem meer waar-

deren. Het afgelopen jaar richtten de spotjes op tv zich op waterberging en water in de stad. Ook in de radiospots en de diverse advertentiestrips kwamen deze thema's aan de orde. Uit de testresultaten blijkt dat de herkenbaarheid van de campagne onveranderd hoog is. De bekendheid met de nieuwe aanpak van het waterbeheer is flink toegenomen (van 16 tot 32 procent). De maatregelen die het meest werden genoemd, zijn noodoverloopgebieden (27 procent) en waterbergingsgebieden (24 procent). Het verbreden of verhogen van de dijken wordt, ten opzichte van de voormeting, minder vaak genoemd als oplossing om Nederland veilig te houden en te beschermen tegen wateroverlast (voormeting 35 pro-

cent, nameting 21 procent). Mensen geven aan te weten dat het opvangen van overtollig regenwater leidt tot meer open water, zowel in de stad als in het landelijk gebied. En dat daarom niet overal meer nieuwbouwwijken kunnen worden aangelegd. Van het algemeen publiek van 18 jaar en ouder blijkt 90 procent te weten dat niet overal meer kan worden gebouwd en 81 procent dat er meer open water komt. In 2005 zal de campagne zich vooral richten op de ruimtelijke consequenties van het nieuwe waterbeleid.

MEER INFORMATIE:

Inka Vogelaar, Unie van Waterschappen, ivogelaar@uvw.nl

Bevers, ambassadeurs van de natuurlijke oever

Het is een grijze, druilerige vrijdagmorgen. Een groepje mensen met warme groene jassen loopt in ganzenpas door de Baend in Well. Dit natuurgebiedje langs de Maas in Noord-Limburg is negen jaar geleden ontstaan door het afgraven van klei voor de aanleg van kades in de buurt. Het reliëf is grillig, met hier en daar een plasje en veel wilgenbosjes. De expeditie heeft een doel. Een maand eerder is hier een beverfamilie uit de Elbe uitgezet en vandaag moet worden vastgesteld of de inburgering vlot verloopt. De bevers vormen de kroon op het natuurlijk inrichten van de oevers van de Maas en zijbeken. Ze gaan de water- en natuurbeheerders helpen bij het onderhoud van de oevers.

'Bevers horen thuis in het Nederlandse rivierengebied, ze vervullen er een belangrijke ecologische functie. Ze zijn echter zo'n twee eeuwen geleden verdwenen en kunnen niet uit zichzelf terugkomen. Door ze uit te zetten, helpen we ze een handje', zegt Gijs Kurstjens, coördinator van het project 'Bevers in Limburg', waarin de provincie Limburg, waterschappen, Rijkswaterstaat, natuurorganisaties en stichting Ark samenwerken.

Bevers zijn in Nederland uitgestorven, doordat er veel op gejaagd werd. Beverbont was geliefd voor mutsen en jassen; de vloeistof waarmee bevers hun territorium afbakenen, werd gebruikt als geneesmiddel. In de twintigste eeuw zijn de leefgebieden van de bevers ongeschikt geworden: veel rivieren en beken zijn gekanaliseerd en hun oevers 'vastgelegd'. Een hol graven in de oever, zoals bevers doen, was onmogelijk geworden. Daarnaast speelde het credo van het waterbeheer: 'zo snel mogelijk afvoeren dat water', de bevers parten. Hun dammen remden de afvoer en waren dus uit den boze.

Inmiddels is het beleid gewijzigd en zijn de kansen voor de bever gekeerd. Door natuurontwikkeling langs de Maas en zijbeken, zoals de Tungalroyse beek en de Worm, zijn in Limburg geschikte leefgebieden voor bevers ontstaan. Zo nu en dan waagde een ondernemende bever uit de Duitse

Eiffel zich al eens over de grens, maar na een tijdje vertrok deze weer of stierf in eenzaamheid. Het uitzetten van dieren was nodig om de populatie op gang te helpen. De afgelopen drie jaar zijn op tien plaatsen in Limburg 33 bevers uit de Elbe uitgezet. De familie in de Baend is voorlopig de laatste.

Het is overigens niet voor het eerst dat er in Nederland bevers worden uitgezet. Bijna 25 jaar geleden gebeurde dat al in de Biesbosch. Nu leeft daar een sterke populatie van ongeveer 120 bevers.

Teken van leven

In de Baend hoeven we niet ver te zoeken naar een teken van leven van de nieuwe bewoners. De muskusrattenvangers van het waterschap weten waar ze moeten zoeken. We zien verschillende wilgen waar nog maar een stompje van over is, er liggen grote houtspaanders naast. Her en der verspreid liggen takken met duidelijke afdrucken van wel hele grote tanden. 'Bevertanden', oordeelt Vilmar Dijkstra, expert van de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ), 'geen twijfel mogelijk.' Een paar verkenners gaan vooruit om een poeltje te inspecteren. Even later komen ze met glimmende oogjes terug: 'We hebben ze gezien! Alle vier. Ze hebben al een burcht gebouwd!'

MEER INFORMATIE:

Gijs Kurstjens
Ecologisch Adviesbureau
tel. (024) 322 31 80
g.kurstjens@planet.nl

Inge Janssen
Waterschap Peel en Maasvallei
tel. (077) 387 36 05
inge.janssen@wpm.nl

Als achterblijvers missen we de bevers, want die zijn natuurlijk hun schuilplaats ingevlucht. Maar de burcht zelf is al indrukwekkend genoeg. Een enorme berg takken aan de rand van het verscholen poeltje vormt de ingang van de nieuwe bevervilla. 'Volgens mij voelen ze zich al aardig thuis', zegt de expert.

Hulpbeheerders

Nu de ideeën over waterbeheer zijn veranderd – water moet meer ruimte krijgen, water vasthouden gaat voor water afvoeren en natuurlijke processen worden gestimuleerd – past de bever in dit plaatje. Hij kan de waterbeheerder zelfs behulpzaam zijn. In ondiep water bouwen bevers dammen, omdat ze minimaal een waterdiepte nodig hebben van een halve meter om goed te kunnen zwemmen. Dit draagt bij aan het vasthouden van water. Bevers bouwen hun burcht in rustig water, zoals nevengeulen of poeltjes. Met hun bouwdrift houden ze de wilgenopslag in het winterbed in toom. Zo verbetert de doorstroming in het winterbed. Doordat de bevers hier en daar struiken en jonge bomen weghalen, ontstaat variatie, wat de oevers interessant maakt voor andere soorten, zoals amfibieën en libellen. Kurstjens: 'De bevers spreken tot de verbeelding van veel mensen, daarom noem ik ze ook wel eens de ambassadeurs van de natuurlijke oever.' De projectpartners merken dat veel omwonenden geïnteresseerd zijn in hun nieuwe buurtbewoners. Excursies "in het spoor van de bever" trekken veel publiek. Een medewerker van Stichting het Limburgs Landschap vertelt: 'Afgelopen zomer hebben we op een avond zelfs een bever gezien toen we een excursie hielden met wel zeventig man.' Kurstjens: 'We maken de locatie van nieuw uitgezette bevers niet meer meteen bekend, omdat mensen ze op gaan zoeken, terwijl ze in het begin juist rust nodig hebben. We vinden het wel leuk om te merken dat de bever mensen ertoe brengt hun omgeving beter te gaan leren kennen.'

Aanpassen

Natuurlijk zijn er ook zaken waarmee rekening moet worden gehouden, als ergens bevers voorkomen. Inge Janssen, ecooloog bij Waterschap Peel en Maasvallei: 'We hebben als waterschap hard gewerkt aan het realiseren van natuurlijke beken en het is voor ons een kroon op het werk dat er nu ook werkelijk bevers voorkomen, maar er moeten ook zaken goed worden geregeld. Denk aan mogelijke schade door overstroming als gevolg van beverdammen of de

vraag wat te doen als een bever onverwacht toch een hol graaft in een dijk of kade. Ook de beverrattenbestrijding moet worden aangepast.'

Dammen komen alleen voor in ondiepe zijwateren, ze zullen dus niet de veiligheid in gevaar brengen, maar wateroverlast kan er wel door ontstaan. Er is daarom een regeling opgesteld voor agrariërs die schade lijden door toedoen van de bevers. Bevers worden beschermd door de Europese habitatrichtlijn en de Flora- en Faunawet. Dit betekent dat ze niet zomaar mogen worden verstoord. Het kan voorkomen dat een bever een hol maakt op een ongewenste plek, bijvoorbeeld in een dijk met een waterkerende functie. Voor zulke gevallen stelt het waterschap een protocol op, samen met het ministerie van LNV en de provincie. Mogelijke maatregelen zijn het afdichten van het hol, zodat de bever een andere plek gaat zoeken, of de bever vangen en op een andere plek opnieuw uitzetten. Ook voor andere beschermde diersoorten, zoals de das, bestaan zulke protocollen.

In het leefgebied van de bever doet het waterschap aan muskus- en beverrattenbestrijding. De klemmen die hiervoor gebruikt worden, zijn ook gevaarlijk voor bevers. Op plekken waar bevers voorkomen, is de bestrijdingsmethode daarom aangepast. Hier wordt gebruikgemaakt van kooien waarin de dieren levend worden gevangen. Janssen: 'Het betekent extra werk voor de bestrijders, maar tot nu toe zijn ze zo enthousiast dat ze het er graag voor over hebben.'

Toekomst

De beverfamilie in de Baend gaat ondertussen ijverig verder met het inrichten van haar stekje. De expeditieleden verwachten dat de bevers op deze plek zullen blijven, aangezien ze er al zoveel energie in hebben gestoken. De twee jongen zullen op zichzelf gaan wonen als ze een jaar of twee oud zijn. In de omgeving is er nog ruimte genoeg. Kurstjens: 'Het uiteindelijke doel is dat de 33 bevers die nu in het Maasdal zijn uitgezet, uitgroeien tot een zelfstandige populatie. We hopen dat de versnippering van de leefgebieden uiteindelijk zo ver wordt opgelost dat uitwisseling tussen Limburg, Wallonië, Duitsland en de Biesbosch mogelijk wordt. Dat gaat natuurlijk niet van vandaag op morgen. Het zal nog wel tien tot twintig jaar duren, voordat dit doel is bereikt.'

MT

Het lozingsverbod voor de recreatievaart is wel degelijk te handhaven

Toelichting

Het lozingsverbod voor de recreatievaart zou niet te handhaven zijn. Zolang er geen op de praktijk gerichte systeemeisen zijn gesteld aan de sanitaire voorzieningen in boten, kun je inderdaad niet controleren of die keurig ingebouwde (maar meestal veel te kleine) vuilwatertank wel of niet wordt gebruikt. Daarom moeten er duidelijke voorschriften komen: geen openingen meer naar het buitenwater, in grotere boten vuilwatertanks van voldoende omvang en in kleinere boten een aan de wal te legen chemisch toilet of een variant daarop. Dan is het lozingsverbod uitstekend te handhaven.

KOENO OOME
MEDEWERKER INTEGRAL WATERBELEID
PROVINCIE ZUID-HOLLAND

Jaarlijkse keuring

Om het lozingsverbod voor nieuwe boten handhaafbaar te laten zijn, moeten er twee dingen gebeuren. Enerzijds moet het in nieuwe boten technisch onmogelijk worden gemaakt om het vuilwater nog langer te lozen op buitenwater en moet door middel van een jaarlijkse keuring worden gecheckt of de vuilwatertank aan alle eisen voldoet. Anderzijds is een goed beheer nodig van de inzamelstations; deze dienen op ieder moment beschikbaar te zijn voor de recreanten die hun vuilwater willen afstaan. Als deze zaken in orde zijn, heb ik er vertrouwen in dat nieuwe boten niet langer bijdragen aan de vervuiling van het oppervlaktewater.

Een zorgpunt is echter nog wel de bestaande recreatievloot, waarvoor het lozingsverbod pas in 2009 van kracht wordt. Booteigenaren in ons land moeten zich goed laten informeren over de voorzieningen die zij in hun boten kunnen aanbrengen om in 2009 aan de voorschriften te voldoen. Omdat het niet in alle bestaande boten mogelijk zal zijn een vuilwatertank in te bouwen, zal er in veel boten gebruik moeten worden gemaakt van een chemisch toilet.

ALFRED VAN HALL
DIJKGRAAF WATERSCHAP HUNZE EN AAS

Grauwe handhavingssluier

Wat triest eigenlijk dat normale regels van fatsoen, die ieder uit zichzelf zou moeten naleven, gecontroleerd moeten worden. 'Het milieu is van ons allemaal', zolang het ver-van-het-bed is. Als we echter zelf iets moeten doen of nalaten, nemen we het niet zo nauw. We gooien schillen op straat, legen asbakken vanuit de auto, laten honden op de stoep poepen, dumpen huisafval in berm of sloot. Veel booteigenaren blijken ook 'schijt te hebben' aan sanitaire reinheid. Overboord ermee.

Hoezo eigen verantwoordelijkheid? Dus: radicale maatregelen, zoals een intern systeem van verwerking of opslag, en het verbod op lozingspijpjes naar het buitenwater. Je kunt niet overal een agent neerzetten of laten varen. Maar als je gesnapt wordt, moet het vreselijk veel pijn doen. Dus: boetes tussen de 100 en 300 euro. Keihard zijn. Helaas, het is niet anders. De mens is de mens een wolf. Veel onbenul onder een dun laagje beschaving. En zo wordt Nederland dicht geregeld en van een grauwe handhavingssluier voorzien.

JAN HENDRIKSEN
OUD-REDACTEUR DE WATER

Open en bloot

Ik geef toe. Het is mogelijk om in mijn zeiljachtje van 8,50 m. een vuilwatertank te bouwen. Het is niet zo'n fris idee, maar onder de dubbele kooi in de voorpunt zou je, 'gedrapeerd' om de zoetwatertank, een vuilwatertank kunnen bouwen. Maar dan moet wel de afsluiter (opening) van mijn gootsteen en toilet naar buiten worden dichtgelast. Want ik ben ook maar een mens en zou regelmatig zondigen. Laten we praktisch zijn en vanaf nu in elk nieuw kajuitjacht (motor- of zeiljacht) een vuilwatertank bouwen. In een open boot, bijvoorbeeld in de kuip van een zestienkwaadraats, zie ik me niet zo gauw open en bloot op een chemisch toiletje zitten, dat valt voor mij in de categorie

'overdreven regelzucht'. Dus daar blijft wat mij betreft het beleid: op de puts en dan over boord kieperen.

Maar... essentieel in het hele verhaal is dat in iedere jachthaven een goed en makkelijk benaderbaar innamepunt voor vuilwater komt en dat zie ik in de praktijk nog veel te weinig.

En het werkt natuurlijk allemaal alleen als de overheid haar nek uitsteekt en een duidelijk verbod op lozen voor kajuitjachten en een duidelijk gebod voor jachthavens om te zorgen voor een goed innamepunt voor vuilwater uitvaardigt. En die voorschriften ook serieus handhaaft.

TINEKE BIJ DE VAATE-DE JONG
WETHOUDER GEMEENTE NOORDOOSTPOLDER

Schizofreen

Soms vraag ik mij af of wij Nederlanders ons afen toe niet ietwat schizofreen gedragen. Hoewel ik zelf niet in het bezit ben van een bootje voor de pleziervaart, hoor ik toch vaak bezitters van een dergelijk vaartuig enthousiaste verhalen vertellen over hoe heerlijk het is om van je boot in het water te springen, wat rondjes om de boot te zwemmen om vervolgens weer verder te varen. Ik kan mij dan ook slecht voorstellen dat diezelfde mensen zich niet aan een lozingsverbod zouden willen houden.

Sterker nog: ze zouden zich zelf moeten opstellen als de handhavers! Het is toch te gek voor woorden dat wanneer we allerlei sectoren, zoals de landbouw beperkende maatregelen opleggen om ons water zo schoon mogelijk te houden, er vervolgens een sector is die moedwillig zijn vuilwatertank zou legen in het oppervlaktewater?

Wat mij betreft: zo snel mogelijk eisen stellen, opdat ook de recreatietoervaarders niet meer in de verleiding komen in het buitenwater te lozen!

STELLING

Aanpak wateroverlast nieuwe kans voor beken

Bij de ondertekening van het Nationaal Bestuursakkoord Water, in 2004, kwam het Rijk met honderd miljoen euro extra over de brug om de lagere overheden te stimuleren de regionale overlast aan te pakken. Wie met een goed plan kwam, kreeg een flinke subsidie. Op 1 april 2005 ging de inschrijftermijn open. De animo was zo groot dat de limiet al op de eerste dag was overschreden. Uiteindelijk kregen 66 uitvoeringsplannen met totaal 300 projecten het groene licht, althans als binnen een half jaar met de uitvoering werd begonnen en het karwei uiterlijk in 2008 klaar zou zijn. De komende nummers bekijkt De Water hoe het er aan toe gaat. Deze keer nemen we enkele beekherstelprojecten onder de loep.

Buurserbeek mag weer buiten oevers treden

Langs de eerste 2,5 kilometer vanaf de grens worden dit jaar de kades van de Buurserbeek verlaagd. Aanliggende eigenaren krijgen een eenmalige vergoeding voor het soms onder water verdwijnen van hun land. Twee stuwen in de gemeente Haaksbergen worden vervangen om vis stroomopwaarts te kunnen laten zwemmen.

Zoals zovele beken is ook de Buurserbeek in Overijssel en Gelderland in de vorige eeuw veranderd in een afvoerkanaaltje, waar de waterstand met stuwen wordt geregeld. 'Maar als het hard heeft geregend, dendert er zoveel water richting IJssel dat er in plaatsen als Neede en Markelo overstromingsgevaar bestaat', vertelt Hans Bijen, woordvoerder van het waterschap Rijn en IJssel. 'Ook

snijd de beek zich almaar dieper in, met als gevolg dat er verdrogingsverschijnselen optreden.'

Het plan dat het waterschap nu met omliggende eigenaren, de gemeente Haaksbergen en de provincie Overijssel heeft opgesteld, voorziet erin de beek weer beter in zijn omgeving te laten passen. 'Door hier en daar de kades weg te halen, kan de beek in de lagere delen weer buiten zijn oevers treden. Het belangrijkste doel daarvan is om de pieken uit de afvoergolf te halen en daarmee de kans op wateroverlast te verkleinen.' Tegelijkertijd zullen de oevers natuurvriendelijk worden ingericht en zullen de stuwen niet langer barrières voor vissen blijven.

Volgens Bijen is het werk dat na de zomer begint, nog slechts het begin. 'Geleidelijk schuiven we de komende

jaren op naar het westen, tot we de eerste zestien kilometer van de Buurserbeek hebben aangepakt.' Maar over de aanpak van de bovenloop van de beek, die in Duitsland ligt, kan hij niets zeggen. 'Er is op dit punt nog geen overleg geweest met onze collega's over de grens. Dat is iets wat in het kader van de Europese Kaderrichtlijn Water zal worden opgepakt.' Terugkijkend op de voorbereidingen zegt Bijen dat de samenwerking tussen alle partijen goed is verlopen, ook wat de medewerking van de landeigenaren betreft. 'En dat stemt hoopvol voor de rest van het project.'

MEER INFORMATIE:

Waterschap Rijn en IJssel

Hans Bijen

h.bijen@wrij.nl

BUURSERBEEK

Natte graslanden langs Aa of Weerijns

Binnen de bebouwde kom van Breda heeft de Aa of Weerijns al wat meer ruimte gekregen, maar het echte werk begint nu pas. Aan de voet van de Trippelenberg krijgt de beek er een overstromingsvlakte van dertig hectare bij.

In twee fases wordt aan de zuidelijke stadsrand van Breda eerder werk aan de Aa of Weerijns ongedaan gemaakt. Bijna een halve eeuw geleden is de beek rechtgetrokken en bedijkt. Nu krijgt de beek weer de mogelijkheid om buiten zijn oevers te treden om zo wateroverlast in Breda te voorkomen. Projectleider Frank van den Ring van waterschap Brabantse Delta: 'In januari is het werk binnen de bebouwde kom begonnen. In het Zartpark is de kade over een lengte van 500 meter met gemiddeld dertig meter teruggelegd. En verder is er een vistrap aangelegd.'

Eind maart moet het werk aan deze eerste fase af zijn en verschuiven de activiteiten zich stroomopwaarts.

Even oostelijk van de brug waarmee de A16 de beek kruist, gaat een veel groter gebied op de schop. Van den Ring: 'Aan de linkeroever laten we een akker afgraven, met inbegrip van de kade die deze akker scheidt van de beek. Verder graven we een oude meander op en schrapen we de voedselrijke bovenlaag van de akker af, zodat er natte graslanden met bijzondere plantengroei kunnen terugkeren.' Aan de rechteroever blijft de kade

intact. Hij wordt zelfs veertig centimeter hoger. Dat is volgens Van den Ring nodig, omdat de bewoners van de Overaseweg regelmatig wateroverlast hebben. Als de beek veel water heeft af te voeren, staan de tuinen en soms ook de huizen blank. In september moet alles klaar zijn.

MEER INFORMATIE:

Waterschap Brabantse Delta, Frans van den Ring, f.van.den.ring@brabantsedelta.nl

Eelderdiep en Peizerdiep krijgen beekdal terug

De start van het project Beekdal-ontwikkeling in de kop van Drenthe was nu niet bepaald opzienbarend. In december is slechts een kade over een lengte van een paar honderd meter verhoogd. Maar kom over een paar jaar maar eens kijken. Dan stromen het Eelder- en het Peizerdiep weer onbelemmerd uit in het Leekstermeer en lopen de madelanden vanzelf weer onder water als dat nodig is.

Het teruggeven van het beekdal aan het Eelderdiep en het Peizerdiep en van de oeverlanden van het Leekstermeer aan beide beken is een ingewikkelde klus. 'In feite moet de inpoldering van de vroegere madelanden ongedaan worden gemaakt', vertelt Gert Leene, projectleider waterberging bij waterschap Noorderzijlvest. 'Alleen al voor de waterberging praten we over een gebied van 1500 hectare dat anders moet worden ingericht.' Verder speelt

in dit gebied dat boeren hun kavels anders verdeeld willen hebben en dat de Ecologische Hoofdstructuur moet worden vormgegeven. Juist deze maand is de Landinrichtingscommissie aan de slag gegaan om het uitvoeren van deze werkzaamheden voor te bereiden. Leene: 'De komende twee jaar zal in het landschap weinig te zien zijn, maar achter de schermen wordt dan druk overlegd met alle partijen om dit grootse project mogelijk te maken. Eind 2007, begin 2008 zijn dan hopelijk alle procedures doorlopen en kan het eigenlijke werk beginnen.' Dat bestaat allereerst uit het verleggen van de kades die de beide beken nu in het gareel houden. 'Met het oog daarop zijn in december ver van de beek kades opgehoogd. Die markeren de nieuwe grens van het beekdal.' Ingrijpender is het teruggeven van de monding van de beide beken. 'Met het vroegere inpolderen van de oeverlanden was de directe verbinding

tussen de beken en het Leekstermeer verbroken. Hun water werd in feite om het meer heen geleid in een stelsel van sloten met stuwen. Met de ontpoldering herstellen we de oude natuurlijke situatie. De oeverlanden van het Leekstermeer en de madelanden langs het Eelder- en Peizerdiep maken dan weer onderdeel uit van het beekstelsel.'

Aanleiding voor de maatregelen is de hevige regenval van 1998. Leene: 'Het scheelde toen niet veel of het water was over de kades gestroomd. Hierdoor werden bebouwde gebieden bedreigd. Dan zien we toch liever dat de madelanden langs het Leekstermeer en de beken weer blank komen te staan, net zoals vroeger gebeurde als het flink geregend had.'

meer informatie:

Gert Leene, waterschap Noorderzijlvest, g.p.j.leene@noorderzijlvest.nl

Woningbouw maakt kustuitbreiding betaalbaar

Financieel is het mogelijk om voor de kust van Zuid-Holland een stuk land aan te winnen. Maar wel onder de voorwaarde dat er op dit nieuwe land een behoorlijk aantal woningen wordt gebouwd. Dat is de uitkomst van de eerste fase van de verkenning die Verkeer en Waterstaat heeft laten uitvoeren naar aanleiding van de motie-Geluk.

KUSTBELEID

Het idee om tussen Hoek van Holland en Scheveningen de kustlijn zeewaarts te verplaatsen is zeker niet nieuw. Al in het begin van de jaren tachtig opperde het Statenlid voor Zuid-Holland Ronald Waterman een dergelijk plan als oplossing voor het nijpende ruimteprobleem in dit deel van de Randstad. En in de jaren negentig diende architect Ashok Bhalotra daar nog een variant op in, het plan Nieuw Holland. Sinds november 2003 ligt er dan de motie-Geluk. Het Tweede-Kamerlid voor de VVD diende bij de behandeling van de begroting van Verkeer en Waterstaat een motie in die werd gesteund door Maarten Haverkamp (CDA), Boris van der Ham (D66) en Jan Boelhouwer (PvdA). Daarin vragen zij de regering om te bekijken of het aanpakken van de zwakke schakels in de kust, zoals de zeekering van Delfland, te combineren valt met kustuitbreiding. 'Via DG Water kwam die opdracht bij ons terecht', vertelt Tom van der Wekken, senior adviseur bij Rijkswaterstaat/Rijksinstituut voor Kust en Zee. 'Daar hebben we wel even over moeten nadenken, want ja wij zijn immers niet de instantie om een ruimtelijk plan te maken. Daarnaast vonden we het weinig zinvol om de aanpak van het Plan Waterman en van de Stichting Nieuw Holland nog eens over te doen. De uitkomst van die beide plannen was dat landaanwinning duur was. En door gebrek aan draagvlak is er geen vervolg aan gegeven.'

Omgekeerde volgorde

Daarom is de vraag omgedraaid: valt er iets te ontwikkelen dat wel betaalbaar is? Van der Wekken: 'Als je vervolgens

ook nog binnen de afspraken van het bestaand beleid wil blijven, kun je alleen denken in termen van kustverdediging, natuur en recreatie, want economische activiteiten zijn niet toegestaan. Tja, en aangezien kustverdediging alleen maar geld kost, blijven natuur en recreatie over als bronnen van geld.'

De aanleg van een natuur- en recreatieterrein in zee is volgens Van der Wekken op twee manieren mogelijk. 'Mét of zonder het oude land erbij te betrekken. Stel dat het je als overheid zou lukken om in het Westland hectares vrij te maken door kassen uit te kopen en op die gronden huizen te bouwen. Dan kun je met het geld dat je zo verdient, de landaanwinning – en daarmee de aanleg van natuur- en recreatieterreinen – bekostigen. Lukt dat niet, dan zul je op dat nieuwe land toch economische activiteiten moeten toestaan om de kosten te dekken. Dat is weliswaar niet in lijn met het beleid, maar als je de economische activiteiten reduceert tot woningbouw en ook de omvang daarvan beperkt weet te houden, is daar misschien nog wel draagvlak voor te creëren.'

In overleg met de provincie Zuid-Holland zijn er vervolgens 'vertrekpunten' geformuleerd en daarmee is een onderzoeksbureau aan het werk gezet: Van der Wekken: 'Je kunt dit de eerste fase van de verkenning noemen. Die moet antwoord geven op de vraag: onder welke voorwaarden is uitbreiding financieel haalbaar? Daarna treedt fase 2 in werking. Daarin gaat het om vragen als: willen we dat eigenlijk wel? Zien we, als maatschappij, nut en noodzaak? En is er wel draagvlak voor kustuitbreiding?' Hij geeft toe

dat dit eigenlijk een onlogische volgorde is, maar gezien de voorgeschiedenis zat er niets anders op.

Woningbouw

Eind 2004 diende het onderzoeksbureau zijn bevindingen in rapportvorm bij Van der Wekken in. 'De conclusie is dat het kan, zij het onder de voorwaarde dat er tussen de 17.000 en 30.000 woningen – afhankelijk van de hoeveelheid land die wordt gewonnen – op het nieuwe stuk land kunnen worden gebouwd en dat er tegelijkertijd elders geen concurrerende woningbouwprojecten voor de beoogde doelgroepen worden gestart.'

In één van de ruimtelijke programma's bestaat al het nieuwe land uit natuur- en recreatiegebied. 'Die variant gaat er dus van uit dat de woningen op het oude land verrijzen. Dan zou de overheid in samenwerking met projectontwikkelaars de tuinders moeten uitkopen en er vervolgens woningbouwplannen moeten ontwikkelen.'

De drie andere ruimtelijke programma's voorzien dus woningbouw op het met zand opgespoten land. 'In twee daarvan blijft Kijkduin aan zee liggen. We weten namelijk dat het vooruitzicht dat Kijkduin zijn ligging aan zee kwijt dreigde te raken, in de vorige plannen weezin opriep. Denk nog maar eens aan de uitzending van Keek op de Week, waarin De Bie als hoofdman van de Cananefaten het recht op zicht op zee vanaf de duinen opeiste.'

Toch is er ook een ruimtelijk programma waarin het nieuwe land doorloopt tot aan de zuidelijke pier van de Scheveningse haven. Deze grootste variant telt ook de meeste woningen, zo'n 30.000, maar ook dan nemen de woonwijken niet meer dan vijftwintig procent van het nieuwe land in beslag. 'Driekwart blijft gereserveerd voor kustverdediging, natuur en recreatie.'

Tegennatuurlijk

Is het niet vreemd om met het vooruitzicht van een stijgende zeespiegel land op de zee te winnen? Van der Wekken: 'Aan de ene kant natuurlijk wel, want in de achterliggende millennia heeft de kustlijn zich alleen maar landwaarts verplaatst. Als je het zo bekijkt, is het tegennatuurlijk om de kustlijn nu zeewaarts te verleggen.'

Aan de andere kant is er geen reden om beducht te zijn voor zeespiegelstijging als je het land tussen de oude en de nieuwe kustlijn overall ophooft tot boven zeeniveau. 'Het zou anders zijn als we er een polder van maakten, maar dat is uitdrukkelijk niet de bedoeling.' Overigens noemt Van der Wekken kustverlegging geen wezenlijke breuk met het huidige beleid om de kustlijn te fixeren. 'We geven al veel geld uit om de kustlijn te houden op de plaats waar hij nu ligt. Juist tussen Hoek van Holland en Scheveningen zitten enkele zwakke punten die regelmatig onderhoud vergen. Van die zwakke schakels ben je af, als je iets verder in zee een nieuwe, bredere duinenrij opwerpt. Een nieuwe kustlijn vergt wel weer extra onderhoud vanwege een steilere aflopende vooroever.' Overigens is in dit stadium van de verkenning het onderwerp kustmorfologie en effecten op stromingen en ecologie slechts globaal bekeken. In het vervolg krijgen die onderwerpen meer aandacht.

Willen we het wel?

In een brief hebben de ministers van Verkeer en Waterstaat en van VROM de Tweede Kamer op de hoogte gesteld van de uitkomsten van de eerste fase van de verkenning. 'Inmiddels zijn we bezig met het opstarten van de tweede fase', vervolgt Van der Wekken. 'Het is nu aan besturen op regionaal en lokaal niveau en andere belanghebbenden om aan te geven of ze kustuitbreiding zien zitten. Het is om die reden de bedoeling dat het accent van de verkenning wat meer bij de provincie komt te liggen. Niet dat wij als V&W ons nu terugtrekken, maar het voortouw ligt nu toch meer bij Zuid-Holland.'

Van der Wekken verwacht dat de uitkomsten van de tweede fase over een jaar aan de Kamer gerapporteerd zullen worden. 'Daarmee blijven we redelijk binnen de termijn van twee jaar die de motie-Geluk noemt als termijn om de verkenning af te ronden.'

WvW

MEER INFORMATIE:

Tom van der Wekken, Rijkswaterstaat/RIKZ, tel. (070) 311 42 96
a.vdwekken@rikz.rws.minvenw.nl

Blaue knooppunten krijgen puntjes op de i

De pas vastgestelde kaart met blauwe knooppunten van het LBOW wordt verfijnd. Op initiatief van de regionale directies van Rijkswaterstaat worden de precieze locaties aangewezen van de uitwisselpunten tussen het hoofd- en het regionale watersysteem. De definitieve kaart wordt opgenomen in de decembernota 2005.

November vorig jaar stelde het Landelijk Bestuurlijk Overleg Water (LBOW) de kaart vast met daarop de potentiële blauwe knooppunten: de plaatsen waar

in tijden van nood water uit de rijkswateren in de regionale wateren kan worden ingelaten of andersom. De kaart was opgesteld door de beheerders van de regionale en rijkswateren. Ook het opstellen van de definitieve kaart gebeurt in de regio's. De regionale directies van Rijkswaterstaat praten daarover met gemeenten, waterschappen en provincies. Het is de bedoeling dat het LBOW dit najaar de definitieve kaart met locaties en onderbouwing onder ogen krijgt, zodat deze inderdaad deel kan uitmaken van de decembernota 2005.

Gelet op het faseverschil tussen WB21 en KRW zal er dan nog geen totaalbeeld beschikbaar zijn van de knooppunten die betrekking hebben op de waterkwaliteit; de kaart zal daarom in eerste instantie betrekking hebben op de kwantiteit.

MEER INFORMATIE:

Laura van Breen, DG Water,
laura.van.breen@minvenw.nl

Nederlandse watersector helpt bij wederopbouw na tsunami

De catastrofale gevolgen van de tsunami in Indonesië hebben ook tot hulp-initiatieven van Verkeer en Waterstaat en de watersector geleid. DG Water heeft Koos Wieriks uitgezonden, die al eerder vier jaar als adviseur gedetacheerd is geweest bij het Indonesische ministerie van Openbare Werken. Wieriks geeft een beknopte impressie van de omvang van de schade, het menselijk leed, de organisatie van de wederopbouw en de rol van V&W.

Half januari neem ik, bijna als vanouds, weer intrek in mijn kamer bij het ministerie van Public Works (PU). De hulpverlening en de opruimwerkzaamheden zijn ondertussen al drie weken in volle gang. De beelden die ik te zien krijg, zijn gruwelijker dan wat de Nederlandse pers durft te laten zien. Vele van mijn oud-collega's zijn familie kwijtgeraakt. Een zakelijk gesprek met het hoofd van de afdeling irrigatie voor de provincie Aceh slaat volledig om als hij vertelt dat hij zijn vrouw, kinderen en 38 familieleden heeft verloren. Hoeveel leed moet er dan wel niet schuilgaan achter 240.000 slachtoffers?

Tegen deze achtergrond doet de organisatie van de wederopbouw bijna kil aan. De eerste fase van het werk betreft de directe noodhulp, het bergen van de slachtoffers en het opruimen van de ravage. Onze V&W-inbreng richt zich op de fases 2 en 3, rehabilitatie en reconstructie. Daarbij gaat het om een scala van mogelijke samenwerkingsprojecten: wegen, bruggen, watervoorziening, sanitatie, *early warning*, coastal zone management, kust-verdediging en havens. Mijn opdracht is simpel: ga na waar Indonesië hulp van Nederland wil hebben en of dat overeenstemt met onze mogelijkheden. De praktijk is lastiger: de vraag naar hulp is gigantisch, het aanbod van de vele donorlanden en -organisaties eveneens. Daarnaast maakt de

strak geregisseerde aanpak van het ministerie van Planning (Bappenas) het moeilijk 'even snel' iets met onze collega-departementen te regelen.

In samenspraak met ingenieursbureau Witteveen en Bos ontstaat al snel het plan de V&W-hulp te richten op het herstel van de zeehavens van Banda Aceh, Malayahati Seaport. We hebben daar goede contacten en de haven lijkt zowaar nog niet door een ander geclaimd. Het belang van een snelle reconstructie is evident: hulpgoederen kunnen alleen via deze haven naar Aceh worden gebracht en de haven moet dienen als motor voor het herstel van de economie en de werkgelegenheid. Hoe eerder met het herstel begonnen kan worden, hoe beter. Alle inspanningen hebben er uiteindelijk toe geleid dat minister Hatta Radjassa van Transport vorige maand in een gesprek met minister Brinkhorst van Economische Zaken heeft gevraagd om Nederlandse hulp voor de Malayahati haven. Brinkhorst heeft samen met zijn collega van V&W toegezegd zijn best te doen om de financiering voor dit project rond te krijgen. Er is ongeveer 8 miljoen euro nodig. Een complicatie is dat de Nederlandse hulp gelden normaal gesproken worden weggezet bij de grote multilaterale donororganisaties, zoals de Wereldbank. Op het moment waarop ik dit schrijf, is niet duidelijk hoe deze financieringsdiscussie zal aflopen,

maar zeker is dat dit project van groot belang is voor het herstel van Aceh en tegelijkertijd de positie van V&W en het Nederlandse bedrijfsleven in Indonesië aanzienlijk versterkt.

Andere Nederlandse initiatieven waarbij V&W betrokken is, betreffen het uitvoeren van analyses van het slib dat op de rijstvelden is afgezet, de inzet van specialisten bij het ministerie van Public Works en bij Bappenas, een samenwerkingsovereenkomst met de Indonesische Meteorologische Dienst (met WL) en een vaststelling van de schade aan de wegen in Aceh. Daarnaast zijn er intensieve contacten op het gebied van de drinkwatervoorziening (VEWIN), sanitatie (Unie van Waterschappen), coastal zone management (NEDECO), herstel van landbouw en visserij (Alterra, Universiteit Wageningen) en de aanleg van bruggen (ministerie van Defensie).

Op 26 maart presenteert Indonesië de 'blueprint' voor de reconstructie van Aceh en Noord Sumatra. Het herstel zal nog jaren vergen en onze hulp is gewenst en noodzakelijk. Ik ben ervan overtuigd dat V&W en de Nederlandse watersector de komende jaren nog een grote rol gaan spelen in de wederopbouw van Aceh.

MEER INFORMATIE:
koos.wieriks@minvenw.nl

LBOW stelt Werkprogramma KRW/WB21 op hoofdlijnen vast

De uitvoering van WB21 en de Kaderrichtlijn Water, zoals overeengekomen in het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW), is een omvangrijke en bestuurlijk complexe klus. Er worden hoge eisen gesteld aan planning, controle, organisatie en de regie. Niemand wil onnodig of dubbel werk verrichten. Daarom is besloten te komen tot één gezamenlijk werkprogramma KRW/WB21. Dit programma beschrijft de stappen voor de uitvoering van het NBW in de periode 2005-2009.

Het werkprogramma is op 14 februari op hoofdlijnen in het Landelijk Bestuurlijk Overleg Water (LBOW) besproken. De regio heeft tot half april de tijd om met reacties en wijzigingsvoorstellen te komen. Daarna stelt het LBOW de definitieve versie vast. Uitgangspunt is de integrale benadering van waterkwantiteit en -kwaliteit en van oppervlakte- en grondwater. Aan de taken en verantwoordelijkheden van de bestuurslagen wordt niet getornd.

Nieuwe aanpak

Het werkprogramma beschrijft een nieuwe aanpak, waarin de landelijke nota waterhuishouding (inclusief de stroomgebiedbeheersplannen), de provinciale waterhuishoudingsplannen en de waterbeheersplannen van de waterschappen min of meer gelijktijdig worden opgesteld. Hetzelfde geldt voor de uitwerking van de maatregelen in de gemeenten. Dit geeft de mogelijkheid om de haalbaarheid van het voorgenomen beleid en de gevolgen van de maatregelen al tijdens het opstellen van de plannen te toetsen en zo nodig aanvullende maatregelen te nemen en nieuwe instrumenten te ontwikkelen.

Heldere structuur

Het gelijktijdig opstellen van plannen vraagt om een heldere structuur en een goede regie om te voorkomen dat bestuurders, politici en maatschappelijke partijen het zicht op het proces kwijtraken. Er worden twee structuren gepresenteerd: de

besluitvormings- en de afstemmingsstructuur. De eerste doet recht aan de bevoegdheden van waterschappen, provincies, rijk en gemeenten. De afstemmingstructuur is bedoeld voor de productie en afstemming op deelstroomgebiedsniveau. Er komen er drie momenten voor tussentijdse uitwisseling en besluitvorming: de decembernota's van 2005, 2006 en 2007. De decembernota 2005 schetst de opgaven die in 2015 af moeten zijn, plus de maatregelen voor de korte termijn (de geen-spijt-maatregelen). De nota's van 2006 en 2007 schetsen respectievelijk het landelijke kader en de regionale uitwerking daarvan. De drie nota's dienen weer als basis voor de vijfde Nota waterhuishouding en de stroomgebiedbeheersplannen, waarin de Kaderrichtlijn Water en het waterbeheer voor de 21ste eeuw zijn geïntegreerd.

MEER INFORMATIE:

Henrice Wittenhorst, DG Water,
h.wittenhorst@minvenw.nl

Toename hormoonverstorende stoffen in Noordzee

Nieuwe stoffen, zoals chemische brandvertragers en weekmakers, nemen sterk toe in de Noordzee, zo blijkt uit een rapport van het Rijksinstituut voor Kust en Zee (RIKZ). Dit brengt risico's van hormoonverstoring en ophoping van gifstoffen in vette vis en andere zeedieren met zich mee.

Het vorige maand openbaar gemaakte RIKZ-rapport 'Stoffen in de Noordzee en de

Nederlandse Kustzone' beschrijft de resultaten van een onderzoek naar de aanwezigheid van ftalaten, gebromeerde vlamvertragers, organotinverbindingen en geperfluoreerde verbindingen in de Noordzee en de Waddenzee. De eerste drie stoffen zijn prioritair stoffen volgens OSPAR en de Kaderrichtlijn Water. De onderzoekers stellen dat de concentraties van broombrandvertragers sinds 2000 drie tot tien keer hoger zijn geworden.

Ook de wetenschappelijke norm voor ftalaten, weekmakers die veelal worden gebruikt in plastics, wordt fors overschreden. Het rapport stelt daarnaast dat over de gehele linie de 'oestrogene activiteit', hormoonverstoring bij zeeorganismen, sinds 2000 is toegenomen.

Het RIKZ-rapport is te downloaden op www.rikz.nl (rapport 40).

Droogtestudie gaat laatste fase in

Als onderdeel van de Droogtestudie verschijnt dit jaar de Handreiking watertekorten. Waterbeheerders kunnen de handreiking gebruiken om inzicht krijgen in de watertekorten. Daarnaast komt er een Wateropgave watertekort, die aangeeft hoe groot de watertekorten op landelijke schaal en per (deel)stroomgebied zijn.

Enkele jaren geleden startte de Droogtestudie, die moet aangeven wat er moet gebeuren in tijden van waterschaarste. De studie heeft geleid tot aanpassing van de verdringingsreeks en is dit jaar zijn laatste fase ingegaan. Als ook de Handreiking watertekorten en de Wateropgave watertekort zijn verschenen, kunnen alle uitkomsten worden verwerkt in de decembernota 2005.

Handreiking watertekorten

De handreiking is een stappenplan voor waterbeheerders en andere planvormers. Toepassing geeft inzicht in mogelijke watertekorten en wat de waterbeheerder, de verantwoordelijke voor de ruimtelijke ordening en de burger van elkaar mogen verwachten. Het laat zien wat de gevolgen van beslissingen voor de watervraag zijn, wat het wateraanbod

is, wat eventuele knelpunten zijn, hoe die zijn op te lossen en wie waarvoor bevoegd en verantwoordelijk is. De handreiking wordt ontwikkeld aan de hand van praktijkcases van waterschappen, provincies en regionale diensten van Rijkswaterstaat.

Wateropgave watertekort

De Wateropgave watertekort geeft inzicht in het watgebrek op landelijke schaal en per (deel)stroomgebied: het verschil tussen vraag en aanbod van water van de juiste kwaliteit. Het betreft gegevens over de tekorten in termen van kubieke meters op landelijke schaal en per (deel)stroomgebied, de economische, ecologische en sociaal-maatschappelijke gevolgen van die watertekorten, en een inschatting welk deel van die effecten met 'geen-spijt-maatregelen' is aan te pakken. Ook bij het verzamelen en toetsen van informatie voor de Wateropgave watertekort wordt nauw samengewerkt met waterbeheerders.

MEER INFORMATIE:

Luit-Jan Dijkhuis, DG Water, tel. (070) 351 83 32,
luit-jan.dijkhuis@minvenw.nl, www.droogtestudie.nl

Water: vrijheid en beweging

Al tientallen keren ben ik er langs gekomen. En ook deze keer was ik er al bijna voorbij, voordat ik het zag. Gelukkig was de weerspiegeling er nog op het moment dat ik afdrukte. Het water verandert zo snel. Wat je het ene moment ziet, kan het volgende weg zijn. Maar dat vind ik tegelijkertijd het fascinerende aan water. En dat is ook de reden waarom ik er nog altijd niet op ben uitgekeken. Het water heeft zo veel gezichten en zo veel stemmingen, nu eens rustig en verstild, dan weer stromend en gewelddadig. Van het ene op het andere moment kan het van sprankelend, kabbelend en vrolijk blauw veranderen in somber grijs, alleen maar doordat er een wolk voor de zon trekt.

Water is voor mij synoniem met vrijheid. Het laat zich niet beteugelen, al denkt de mens in al zijn arrogantie van wel. We denken rustig dat we op het laagste punt van het Groene Hart een nieuwe woonwijk kunnen aanleggen, maar dat is vragen om moeilijkheden. Ook klagen we als er water in de kassen staat, maar waar moet het water dan heen, gezien het feit dat alle kassen zo dicht op elkaar staan? Maar laat ik niet afdwalen. Stromend water is op reis en in gedachten ga ik mee op die reis. Daarom ook heb ik meer met beken, rivieren en zeeën dan met meren.

Deze foto heb ik trouwens wel genomen aan zo'n 'afgesloten' plasje water: een sloot in de buurt van de Rieuwijkse plassen. Hij symboliseert voor mij de rust en de verstilling die er in het Groene Hart kunnen heersen. We moeten afblijven van dat Groene Hart, niet alles willen volbouwen. Die weilanden, die sloten, zulke polletjes riet, die luchten weerspiegeld in het water – alles bij elkaar is dat zo Hollands. Als dat zou verdwijnen, ontnem je ons land zijn eigenheid. Koester het daarom!

Het gekke is dat veel mensen het mooie van het Hollandse landschap niet zien. Als ze mijn foto's bekijken, geloven ze soms niet dat het weergaves van de werkelijkheid zijn. Nou komt dat gedeeltelijk, omdat ik altijd probeer zo weinig mogelijk in beeld te krijgen. De kracht zit 'm voor mij in het weglaten van dingen. Daardoor worden het bijna abstracties van de werkelijkheid, maar er is echt niet mee gemanipuleerd. Ik maak alleen analoge opnames, de computer komt er niet aan te pas.

Het mooiste om te fotograferen blijft toch het bewegende water en de patronen die het maakt of achterlaat. Zandribbels bijvoorbeeld, maar ook de rimpelingen en de golven in het water zelf. Ook in de objecten die ik maak, zijn golven een thema dat steeds terugkeert. Ritme is bepalend voor al mijn werk.

Als meisje van vijf heb ik de watersnood meegemaakt. Ik ken dus de kracht van het water, toch ben ik er niet bang voor. Ontzag is een beter woord. Mij heeft die ervaring geleerd om niet arrogant te zijn. Ik beseft dat ik als inwoner van Gouda onder de zeespiegel leef, dat die zeespiegel stijgt en dat het hoog tijd wordt dat we inzien dat wij met onze manier van leven daaraan bijdragen en daarom onze levenswijze moeten veranderen.

In mijn eigen kleine wereldje kan ik niet veel meer dan aandacht vragen voor een zaak waar mij veel aan gelegen is: het behoud van het Groene Hart met zijn waterrijke landschap. Dat doe ik dan door foto's als deze te exposeren, in de hoop dat mensen er door geraakt worden en er de waarde van gaan inzien.

Anke Ligteringen,
kunstenaar, fotograaf

